

ПРОЛОГ

Діана щойно перестала кричати. Сперлася ліктями на заднє сидіння і тяжко опустила на нього голову. Я закляк з камерою в руках.

О цій вранішній порі машин майже немає, і наше таксі так жене порожніми вулицями, що на поворотах зі свистом стираються шини.

Вікно машини припорошене першим снігом, вуличні лампи блимають крізь нього яскравими ліхтариками. Діана знову несамовито кричить, уп'явшись нігтями в спинку сидіння.

— Жа серкіта, — заспокоює таксист.

Він має на увазі, що шпиталь уже близько. Це було би дуже доречно, тому що дитина ось-ось з'явиться на світ.

Містечко називається Ушуая, але в народі його називають Край Світу. Через те, що Ушуая — найпівденніше місто Аргентини. І всієї Південної Америки.

Коли ми нарешті загальмували біля дверей лікарні, було вже пізно. Діана не могла вийти з машини. «Не можу, дитина лізе!» — плакала вона. І я побачив під нею синьо-червону голівку немовляти.

Мабуть, те моє «до-по-мо-жіть!» було чути на кілька кварталів. Немовля з'явилося до половини і вже майже провалилося під сидіння.

Мандрівка тривалістю в один рік добігала кінця. І тепер я опинився на краю світу, супутники лишили мене, командний прапор утрачено, грошей немає, дружина народжує в таксі і, схоже, все, чим я можу їй зараз допомогти, — це продовжувати знімати цей фільм.

Діана скрикує, її стискає остання переїма. Камера з глухим тріском падає на асфальт, я пірнаю назад у машину, підставляю руки — і слизький комочок шльопається просто у мої долоні.

СТАРТ

28 березня 2010 року,
аеропорт Бориспіль, Україна,
365 днів до завершення гри

— Ц е трансатлантичний переліт! Кожен пасажир має право лише на одне місце для провезення багажу. А у вас, крім рюкзака, ще он, табурет.

— Ага, — троє веселих, коротко стрижених хлопців умить обеззброїли молоду працівницю митниці усмішками.

— Добре, але можете його хоч якось упакувати? — каже дівчина, намагаючись зберігати офіційний тон, та сама вже сяє і летить стрімголов у радісні очі мандрівників.

Хлопці прив'язують табурет до наплічника.

— Оксано, не пропускай їх, я би не пропустила! — гнівається пишноготуда колега. Видно, вона ревнує, бо її грудям не надано належної уваги.

Але Оксана не слухає — вона б не лише пропустила, а просто зараз би вискочила з-за столу й пішла за цими життєрадісними волоцюгами на край світу. А хлопці, до речі, саме туди і збирались.

— Та ладно, Вік, це ж наші хлопці, ти хіба не бачиш... по табурету?

ВІСІМ РОКІВ ТОМУ,

Київ, Україна

Т ого дня ми вчотирьох зібрались на Лисій горі. Звідси чудесно виднів увесь Київ. Ми були ще зовсім юні, але вже дуже амбітні режисери — студенти Університету кіно і телебачення.

Працювати на ТБ жодному з нас не подобалось. У цього змія була надто довга й надто неповоротка шия для наших геніальних новаторських ідей.

Ми мріяли створити власну кіностудію, мати неміряно грошей і знімати круте кіно. Були впевнені, що наші фільми зроблять

переворот у мистецтві. Не важливо, що будемо знімати – весілля чи бойовики. Талант не приховаєш! Це лише питання часу.

Щодо мене, то я хотів розбагатіти. Хотів мати купу грошей, щоб ніколи не дивитись на ціни меню в ресторанах домашньої кухні.

Після наради на Лисій горі рішучо звільнився із трьох робіт, на яких тоді працював, узяв у борг шість тисяч баксів, зняв двокімнатну квартиру, купив камеру, комп'ютер, касети й диски. Ці кілька речей помножились на шалений ентузіазм, і робота закипіла. Разом із тим зростала команда. За кілька місяців ватага збільшилась до трьох десятків людей.

Борги швидко повернули, оформили підприємство з печаткою і банківським рахунком, зняли офіс, накупили гору знімального обладнання, навіть невеличкий кран з коліями. Мою маму привітав з Новим роком народний артист Радянського Союзу Леонід Куравльов.

Роботи було багато, але нам хотілося ще більше! Ми спали по черзі, щоб не простоювала монтажка.

Я часто проводив ночі між Києвом і Москвою, купив пальто, чорну «Волгу» і харчувався в ресторанах домашньої кухні, вже зовсім не зважаючи на ціну. Правда, доводилось ковтати ту їжу швидко і не пережовуючи, бо графік ставав усе щільнішим. Нашими замовниками стали Кучма, Путін і Лукашенко.

Час тепер означав гроші.

Навіть не знаю, як мені вдалося зістрибнути з тої голки. Пам'ятаю, як щеміло серце, коли ми вперше зачинили офіс на два тижні. Це було літо 2004 року.

Пам'ятаю, як із захватом і жахом, уперше за кілька років, вимкнув мобільний телефон, сів у трамвай і став артистом вуличного театру.

Наша вулична вистава називалась «Коза». Виконана у стилі комедії дель арте старовинна народна драма з простенькою фаволою: дід козу любив – дід козу убив! Солдат, циган і жид радять щогірші способи, як повестись із трупом. Заляканий старий уже готовий віддати козу, але за неї повстає народ – включно з глядачами. Коза співає: «Ще не вмерла Україна!» і зводиться на ноги.

Ходили від села до села, польовими стежками, уникаючи асфальтованих доріг. Отакий балаган із бубнами і мегафоном. «Мешканці села Безодня! Сьогодні біля клубу відбудеться прем'єра!»

Для мене було відкриттям, що нас ніхто не побив, навпаки, приймали гостинно, дякували й годували сільськими смакотами від пуза.

Коли Коза-Україна оживала, разом з нами, взявшись за руки, гімн співали цілі села. «Душу й тіло ми положим за нашу свободу!» — це було надзвичайно зворушливо. В одному селі діти після вистави заспівали гуртом: «За Україну, за рівні права!» Так широко, так радісно, що я заплакав.

З'явилося якесь нове почуття... Любов до рідного краю, рідної мови, до українських людей. Від цієї нової любові хотілося бігти, закинувши голову, і кричати.

РЕВОЛЮЦІЯ

Після «Кози» ми з подвійним завзяттям узялися заробляти бабки. Якось посеред ночі мені зателефонував Тьома, наш колишній звукорежисер. Він тоді вже сидів на «Мосфільмі» і любив москвичку Машу.

— Алло, — каже, — бачив, що по телеку показують?

— Ні, — кажу, — не бачив. Зараз ніч, я сплю.

— Так прокидайся! — кричить Тьома у слухавку. — Валяй на Майдан! Там революція почалася! Я уже в потязі, зранку буду!

— Добре, — я перевертаюсь на бік, укриваюсь ковдрою і засинаю.

Зранку вмикаю телевізор. Новини всіх каналів, як у кращі часи диктатури пролетаріату, або мовчать, або заливають: «На Майдані Незалежності зібралось кілька нетверезих молодиків». І показують порожній осінній Хрещатик, з дерев опадає жовте листя. А в нас давно зима й сніг! Невже справді революція?

Знову співали гімн, тримаючись за руки, як тоді, коли рятували Козу, але тепер нас був мільйон. Чудове продовження нашої вистави!

Сотні тисяч юнаків та дівчат – красиві, молоді, світлі – кидали навчання й виходили на вулиці. Якщо зараз не вибороти свободу, який буде сенс у тій освіті?

Я захлинався новою хвилею патріотизму. Мені, як і більшості, були до дупи політики. Ми боролись не за, а проти. Проти цих грубих і цинічних жлобів.

Усі люди довкола стали незвично добрі й уважні одне до одного. Кияни безкорисливо забирали до своїх квартир революціонерів з усієї України. Ділилися теплим одягом, їжею. Таксиста після нічних «чергувань» підвозили нас додому безкоштовно. Незважаючи на собачий холод, ніхто не пиячив.

Народ узяв у живе кільце Адміністрацію Президента, Кабмін і Верховну Раду. Я чергував ночами. І Женя теж чергувала вночі. У помаранчевому полум'ї революції вона світилась Жанною д'Арк, пронизуючи моє серце поглядом яскраво-зелених лінз.

Навпроти стояли спецназівці – молоді хлопці зі східних регіонів, яких лякали лютим помаранчевим ворогом.

Натомість вони бачили Женьку. Та інших красивих дівчат, які співали й говорили їм, що ми разом. Що міліція має бути з народом. Що міліція і є народ.

Під Кабінетом Міністрів розташувались барабанщики. Вони день і ніч люто гриміли палками по залізних діжках, створюючи страшний тарарам. Коли хтось втомлювався, його замінював інший. Усі міністри покинули офіси, лиш один, найбільш упертий, не лишав свого кабінету і вів прямі трансляції у звуконепроникному водолазному шоломі.

Щоночі ми приносили повстанцям каструлю гарячого бульйону, який варила Женьчина мама. Тягнемо здоровенну каструлю крижаними київськими вуличками та віримо, що перемога буде й жити стане добре.

А коли перемога настала і Верховний Суд оголосив вибори недійсними, ми обіймались, а очі наповнювалися сльозами радості.

Скоро з'ясувалося, що кожен боровся за різну «свободу». Більшість вважала, що тепер їм принесуть додому гроші. Але

гроші ніхто не ніс, і ставало все важче залишатись чесними. Люди швидко зневірилися і повернулися до відпрацьованих корупційних схем.

Я ж сподівався поліпшень у сфері кіно: от прийшла нова команда, не буде красти, буде підтримувати свіжі ідеї, молодих режисерів і продюсерів. Але нова команда ділила кабінети і їй було не до нас.

Ось тоді мені й спало на думку, що не варто нікого критикувати й нічого чекати – треба самому послідовно йти вперед.

І я вигадав власну гру.

ПРАВИЛА ГРИ

Правила прості. Потрібно чотири табурети з власної кухні віднести до чотирьох океанів – Атлантичного, Індійського, Льодовитого й Тихого – і лишити їх пам'ятниками на узбережжях.

Таке відчуття, ніби береш себе акуратно двома пальчиками, трохи піднімаєш над усім тим, що раніше було твоїм повсякденням і стабільністю, і переносиш у дивовижні «запропоновані обставини».

А потім спостерігаєш, як поведеш себе в тих нових обставинах. Так дізнаєшся, хто ти є насправді.

За п'ять років три табурети вже стояли пам'ятниками на берегах трьох океанів. Залишався останній – Тихий.

**28 березня 2010 року,
Москва, Росія**

На дві години залітаємо в Росію. Тут своя гра. По всіх каналах показують пошматованих людей, яких щойно підірвали у метро. На крупних планах плачуть родичі загиблих. Телевізори на всі голоси залякують, що на їхньому місці може бути кожен.

Виступає президент. У своїй промові легалізує обшуки, перевірку паспортів і обов'язкові реєстрації: «Ми повинні йти до кінця!» «До кінця...» – повторює переляканий народ.

**29 березня 2010 року,
Нью-Йорк, США**

Боїнг іде на зниження. Стюардеси розносять міграційні картки. Ні слова по-нашому, чисто англійською все.

– Пацани, що треба писати в пункті «адреса візиту»? – Колюню дратує, що американський уряд полінувався перекласти картки по-нашому. – Ми ж для них переклали!

Його роздратування можна зрозуміти.

Колюня має прізвище Комсорг і служив в українській армії.

У мене, як я вже пояснював у посольстві, за океаном ще нікого немає, ось саме їду знайомитись. Так що ми обидва чекали відповіді від Серьоги.

Серьога симпатизує Штатам, любить Ліду, яка вчиться у Голлівуді на актрису, і горіхове масло. Він порився в кишенях і знайшов адресу колишнього однокласника, у якого можна зупинитись на пару днів.

Прикордонник клацнув штампом у моєму паспорті, але у повсякденній метушні навряд чи зрозумів, якою урочистою була для мене ця мить. Ми висадились на Американському континенті.

У кишені – сотня зелених на трьох. По тридцять три долари і тридцять три центи на кожного. Кіло сала і чвертка самогонки від баби Уляни – генерального спонсора Четвертої табуретної експедиції. Паспорти з візами Канади, США та Мексики.

У наплічники туго напхано оте все найважливіше, що ти готовий день у день тягти на власній спині, плюс табуретка, яку ми надумались віднести за край землі.

**Два тижні тому,
острів Обирок, Україна**

Єдине розчищене від снігу місце – це дорога. Тут днями пройшов грейдер із Бахмача. Навіщо, здавалось би, чистити шлях до хутора у межиріччі Десни і Сейму? Бо тут, на краю Бахмацького району Чернігівщини, живуть люди. Ми живемо.

Обабіч навалені півтораметрові кучугури. Просто на дорозі – великий стіл, застелений червоним рядном. На столі урочисто парує самовар, рясно обставлений мисками з наїдками. Мороз щипає за ніс.

Районний духовий оркестр старанно видуває марші примерзлими до інструментів губами. Трубач подумки криє всіх матом. Добре б ще помер хто, а так чого оце дудить по такому холоду? Дядько на литаврах вгашений, йому все подобається.

Шкутильгають по слизькому корінню корабельних сосен «месні», у них клуб «кому за вісімдесят», прийшли побажати нам у добру путь.

Принесли дарунки: сало й самогонку. Відстригають нам з голів по жмуту волосся і кидають в алюмінієву миску «на удачу». Найбільше дісталось Сergyгиним циганським кучерям. Люди скубуть його, не жаліючи, бо щиро вірять, що через це його спіткає велика удача.

Баба Уляна хрестить і цілує: десь глибоко в серці вона відчуває, що чорної панамської ночі саме на нього, на Сergyгу Борисова, налетять чорні негри з пістолетами, і що саме він сидітиме у тому «фольксвагені-жуку», який, розбризкавши скло, перекинеться догори черевом.

...Горить автомобіль. Горить волосся в алюмінієвому тазі.

АВТОСТОП ПО-АМЕРИКАНСЬКИ 2 квітня 2010 року, США

Соціальна реклама запрошує громадян ділитись інформацією. По-простому, доносити. Точнісінько, як у найгірші часи радянської імперії. Видно, в цьому штаті багато «порядних» громадян, бо не встигаю я підійти до дороги, як відразу з сиренами несеться патруль.

– Що ти тут робиш? – гарчить поліцейський. Дивно, вони ж наче тут виховані мають бути, це ж у нас мусорський безлад, а тут, кажуть, красота.

– Дивлюсь номер траси, – відповідаю з посмішкою. День гарний, сонячний, але коп іще лютіше кричить.

– Брешеш! – і робить кілька стрімких кроків до мене. – Покажи свій паспорт!

– Показую.

– Руки на капот!

– Кладу.

Напевно, щоб показати свою значущість, поліцейський заламує мені руки і притискає лицем до брудної поверхні машини.

– Поясни, що відбувається? – я в такій незручній позі намагаюся зберігати ввічливість.

– Ти голосував на гайвеї! – коп уже так розійшовся, що аж слиною бризкає.

– Я тільки збирався голосувати, наразі лише стояв за відбійником.

– Заткни пельку! Це херня! – поліцейський жбурляє на асфальт мій паспорт і рюкзак. – Ти проведеш Великдень у камері! Зрозумів?! – і заціпає браслети на заламаних руках.

– Зрозумів, – а сам думаю, що зараз, на початку 21 століття, Штати вже явно не мекка хіпі.

Дорожній знак із піднятим угору пальцем перекреслює безкомпромісна червона лінія: «Автостоп заборонено!»

У кайданах залазити до машини вкрай незручно і довго. Щоб я не вовтузився, шериф силою заштовхує мене в тачку.